

YOKSULLAŞMA, MÜLKSÜZLEŞME, İŞÇİLEŞME

Aydınlık Dergisi, 5 Ağustos 2001

Yıldırım Koç

Türkiye’de emekçi sınıf ve tabakalar, belki de tarihimizin en hızlı yoksullaşmalarından birini yaşıyor. Bu yoksullaşma, ülkede servet ve gelir dağılımı adaletsizliğinin daha da artmasıyla birlikte geliyor. Kapitalizmin Altın Çağı olarak nitelendirilen ve İkinci Dünya Savaşı sonlarından 1970’li yıllara kadar uzanan dönemde ortaya çıkan ve anti-komünist mücadelede müttefik olarak ortaya çıkarılan “orta sınıf” hızla yokoluyor. Toplumdaki kutuplaşma artıyor. Ancak işçi sınıfının mücadelesinde bir durgunluk yaşanıyor. Bu durumu nasıl yorumlamak lazım?

Kanımcıca en önemli neden, hızlı yoksullaşmanın yolaçtığı mülksüzleşme sürecinin etkilerinin yavaş yavaş ortaya çıkması ve mülksüzleşen kitlelerin henüz işçileşmemesi, işçileşmemesidir. Bu süreç biraz zaman alacağına benziyor. Yoksullaşma, mülksüzleşme, işçileşme, işçilik bilincine erişme, birbirini izleyen, ancak ara geçişlerde önemli zamana gereksinim duyulan süreçlerdir.

Türkiye’de hızlı bir yoksullaşma yaşanıyor. Ancak henüz toprak ve dükkan satışları o kadar da yaygın değil. Bu konularda açıklanan ve geçmişle kıyaslandığında çarpıcı olan rakamlar, Türkiye’de kırsal kesimde ve kentlerde kendi hesabına çalışanların toplam sayıları düşünüldüğünde, henüz daha çok düşük. Kendi hesabına çalışan çiftçiler ve esnaf-sanatkar, henüz geçmiş birikimleriyle bir ölçüde idare edebiliyor. Henüz koldaki bileziklerin, evin bir köşesinde saklı cumhuriyet altınlarının satılma dönemindeyiz. Yoksullaşmanın hızlı, yaygın ve kapsamlı bir mülksüzleşmeye dönüşmesi birkaç yıl alacağına benziyor.

Mülksüzleşen kesimler, sattıkları tarlanın veya dükkanın parasıyla, borçlarını kapatmaya ve ayakta durmaya çalışıyor. Ancak bu insanların büyük bir bölümünün bir işyerinde ücretli olarak çalışma olanağı henüz yok. Sanki 1838 sonrasını farklı bir biçimde yeniden yaşıyoruz. Osmanlı Devleti, 1838 yılında İngiltere ile imzaladığı Balta Limanı Anlaşması sonrasında (aynen Avrupa Birliği ile gümrük birliğinde olduğu gibi) kapılarını Batı’nın düşük maliyetli ürünlerine açmıştı. Lonca sistemi içinde kapitalizm gelişmeden (ve geliştirilmeden) yaşanan bu ani rekabet, lonca sisteminin dayandığı yapıyı yok etmişti. Loncaların ustaları, kalfaları ve çırakları, mülksüzleştiklerinde işçileşmemişlerdi. Günümüzde ülkemizde servet ve gelir dağılımındaki adaletsizlik hızla artarken, elinde büyük servet birikenler yatırıma yönelmiyor, devlete borç vererek daha büyük gelirler elde ediyor. Kapitalizmin iyice asalaklaştığı bu koşullarda, mülksüzleşenler işçileşmiyor, boşluğa düşüyor. Türkiye’de yaşanan en hızlı yoksullaşma ve mülksüzleşme sürecinin, yerli sermayenin rantiyeyeleştiği ve üretimden kaçtığı ve ülke ekonomisinin ciddi bir kriz yaşadığı dönemde gerçekleşmesi, işçileşmeyi ve işçi sınıfı bilincinin gelişmesini son derece olumsuz bir biçimde etkiliyor, geciktiriyor.

Bu koşullarda iş sahibi olan işçiler, sayıları giderek artan işsiz işçilere, yoksullaşan çiftçiye ve esnaf-sanatkara bakarak, artan zorluklara karşın durgunlaşıyor.

Ancak bu durum geçicidir. İlk bakışta 1838 sonrasını anımsatan koşullar, uluslararası işbölümünde az gelişmiş ülkelere verilen role bağlı olarak, farklı sonuçlar doğuracaktır. 1838 sonrasındaki uluslararası işbölümünde gelişmiş kapitalist ülkeler endüstrileşmişti ve az gelişmiş ülkeleri endüstrisizleştirerek varlıklarını sürdürüyorlardı. Şimdi ise, Türkiye’de yerli sermaye ne kadar rantiyeyeleşirse rantiyeyeleşsin, Türkiye, ulusötesi sermaye için bir ucuz işgücü cenneti olacak ve bu ülkeye yatırımlar artacaktır. O zaman da, işçi sınıfının mücadelesi ile ülkemizin bağımsızlık mücadelesi daha da bütünleşecektir. Anti-emperyalist mücadele, işçi sınıfının önderliğinde verilecektir.